

Herman Koch

De greppel

UITGEVERIJ
XL
DEVENTER

1

Ik noem haar Sylvia. Dat is niet haar echte naam – haar echte naam zou alleen maar afleiden. Mensen verbinden van alles aan namen, vooral wanneer die naam niet van hier is, wanneer ze geen idee hebben hoe je die uitspreekt, laat staan dat ze zouden weten hoe je hem zou moeten schrijven.

Laten we het erop houden dat het in elk geval geen Nederlandse naam is. Mijn vrouw komt niet uit Nederland. Waar ze wel vandaan komt wil ik voorlopig nog even in het midden laten. Natuurlijk is onze naaste omgeving op de hoogte van haar land van herkomst. En ook de mensen die met enige regelmaat de krant lezen en het nieuws kijken kan het bijna niet zijn ontgaan. Maar de meesten hebben een kort geheugen. Ze hebben het misschien een keer gehoord en zijn het daarna weer vergeten.

Robert Walter, die heeft toch een buitenlandse vrouw? Ja, inderdaad, je hebt gelijk, uit... uit... Kom, help me even...

Mensen verbinden van alles aan landen van herkomst. Elk land krijgt zijn eigen vooroordelen toegewezen. Hoe verder naar het zuiden, of naar het oosten, hoe groter de vooroordelen. Dat begint al bij België. Moet ik hier nog herhalen welke vooroordelen er in ons land over Belgen leven? Over Duitsers, Fransen, Itali-

anen? Nog verder naar het oosten en het zuiden veranderen de mensen geleidelijk van kleur. Eerst nog alleen hun haar: het wordt donkerder, en ten slotte helemaal zwart. Vervolgens voltrekt ditzelfde proces zich met de huidskleur. Naar het oosten wordt die geel, naar het zuiden alleen maar steeds zwarter.

En het wordt warmer. Ten zuiden van Parijs begint de temperatuur te stijgen. Bij warm weer kost werken meer inspanning. We gaan liever even in de schaduw van die palmboom zitten. Nog verder naar het zuiden werken we al helemaal niet meer. We rusten voornamelijk uit.

‘Sylvia’ was oorspronkelijk onze tweede keus als naam voor onze dochter. De tweede naam op ons lijstje van drie, de naam die we haar zouden hebben gegeven als we haar niet Diana hadden genoemd. Of anders gezegd: als wij in plaats van één dochter er drie hadden gekregen, zouden ze Diana, Sylvia en Julia hebben geheten. Voor eventuele zonen hadden we ook drie namen, maar die zal ik hier niet noemen. We hebben geen zonen. We hebben ook geen dochters. We hebben alleen Diana.

Het moge duidelijk zijn dat ook Diana niet de echte naam van onze dochter is. Dit in de eerste plaats omwille van haar privacy – zij moet haar eigen leven kunnen leiden, wat al lastig genoeg is voor een meisje met een vader zoals ik. Maar het is geen toeval

dat alle drie de namen uit drie lettergrepen bestaan en allemaal op een a eindigen. Bij het kiezen van de naam (haar echte naam) voor onze dochter heb ik een concessie gedaan. Ik vond dat mijn vrouw het al zwaar genoeg had in een ander land dan het hare. Dat ik haar niet ook nog eens met een dochter met een Nederlandse naam moest opzadelen. Een naam uit haar land zou het worden. Een meisjesnaam die zij dagelijks kon uitspreken, een vertrouwde naam, een warme klank binnen al dat hardvochtige gegorgel en kille keelgeschraap dat wij de Nederlandse taal noemen.

Hetzelfde geldt voor de naam van mijn vrouw. Behalve op haar werd ik ook direct verliefd op haar naam. Ik spreek hem zo vaak mogelijk uit, lang geleden ook midden in de nacht, in mijn dooie eentje, in het pension waar ik moest overnachten omdat er in haar ouderlijk huis geen plaats voor mij was. Het is iets in de klank: iets tussen smeltende chocola en een houtvuur in, zowel in de smaak als in de geur. Als ik haar niet bij haar eigen naam aanspreek, noem ik haar 'lieve schat' – niet in het Nederlands, nee, in het Nederlands zou ik die woorden slechts met de grootste moeite uit mijn bek kunnen krijgen, waarschijnlijk hooguit ironisch, als in: 'Dat had je misschien beter van tevoren kunnen bedenken, lieve schat.'

Maar 'lieve schat' in de taal van mijn vrouw klinkt

precies zoals ‘lieve schat’ zou moeten klinken. Als de naam van een zoet gerecht, of eerder nog van een warme, kleverige drank die een aangenaam brandend spoor door je slokdarm trekt, maar ook met de warmte van een dekentje dat je om iemand heen slaat: *Kom maar bij mij, lieve schat.*

Mijn vrouw – Sylvia! Ik begin al aan haar nieuwe naam te wennen – komt uit een land dat ik hier voorlopig niet zal noemen. Een land waarover ook de nodige vooroordelen leven. Zowel positieve als negatieve. Van ‘gepassioneerd’ en ‘temperamentvol’ is het maar een kleine stap naar ‘heetgebakerd’. De crime passionnel (het woord zegt het al) situeren wij toch eerder in het zuiden en het oosten dan in noordelijker streken. In sommige landen raken ze nu eenmaal sneller over hun toeren dan wij, eerst zijn het alleen nog schreeuwende stemmen in de nacht, maar dan is daar opeens het in het maanlicht opflikkerende lem-met van een mes. De levensstandaard is er lager dan hier, de verschillen tussen arm en rijk zijn immens, het stelen kan er op meer begrip rekenen dan bij ons, de daders juist op minder – ze mogen van geluk spreken wanneer ze in handen van de politie vallen voordat de bestolenen zelf verhaal komen halen.

Het is beslist niet zo dat ik zelf vrij van vooroordelen ben. Terwijl ik dat uit hoofde van mijn functie wel zou moeten zijn – ik *speel* het in ieder geval goed.

Met elke bevolkingsgroep in onze stad heb ik inmiddels wel een kopje thee (of een biertje of nog iets sterkers) gedronken, meegedeind op muziek die niet de mijne is, een onduidelijk vleesgerecht met de hand naar mijn mond gebracht – maar dat maakt mij nog niet vrij van vooroordelen. Ik heb mijn vooroordelen altijd gekoesterd, als iets wat onlosmakelijk met mijzelf is verbonden. Of beter gezegd: zonder die vooroordelen zou ik iemand anders zijn geweest. Zo kijk ik in eerste instantie naar de buitenlander, met de natuurlijk argwanende blik van een boer die een vreemdeling zijn erf ziet betreden. Komt de vreemdeling met vreedzame bedoelingen of moet ik de honden op hem loslaten?

Maar nu is er iets gebeurd waardoor alles op losse schroeven is komen te staan. Iets met mijn vrouw. Iets wat misschien wel meer met haar land van herkomst, haar geboortestreek, in verband staat dan mij lief is – met haar culturele achtergrond, zeg ik voorzichtig, om het woord *volksaard* nog niet in de mond te nemen. Voorlopig niet althans.

Ik vraag me af in hoeverre ik het haar persoonlijk aan kan rekenen, en in welke mate ik het op het conto van haar geboorteland moet schrijven.

Ik twijfel of ik het een nog wel van het ander kan scheiden – of ik dat ooit nog zal kunnen. Of ik anders zou hebben gereageerd als Sylvia gewoon een Neder-

landse vrouw was geweest.

Soms is een vooroordeel een verzachtende omstandigheid, soms een verzwarende. *Zo zijn die lui nou eenmaal, het zit ze in het bloed.* Wat ze precies in het bloed zit, kan iedereen naar eigen inzicht invullen: het stelen, het messentrekken, het liegen, het mishandelen van vrouwen, het aftuigen van andere bevolkingsgroepen die in hun achterlijke dorp niet thuishoren, wrede spelletjes met dieren, religieuze gebruiken waarbij bloed wordt vergoten, opzettelijke verminkingen van het eigen lichaam, te veel gouden tanden, uitgehuwelijkte zonen en dochters, maar aan de andere kant ook het eten dat er zoveel beter smaakt dan bij ons, de nachtenlange feesten, het je-leeft-maar-één-keergevoel, morgen zijn we misschien wel dood, de muziek die er opzwepender, melancholischer klinkt, dichterbij het hart, de mannen die hun zinnen op een vrouw hebben gezet en daar nooit meer van af te brengen zijn, de vrouwen die één bepaalde man willen, alleen die ene, je leest het in hun blikken, in het vuur in hun ogen – ik wil alleen maar jou, jou, jou, kom vannacht naar me toe, ik laat het raam open – maar die als ze hun echtgenoot betrappen met een ander een mes tussen zijn ribben steken of in zijn slaap zijn ballen eraf snijden. En zo hoort het natuurlijk ook, denk ik in stilte, ik die vrij van vooroordelen probeer te zijn, maar het niet is

– nooit geweest ook. En wat als die vooroordelen zich plotseling tegen je beginnen te keren? Hoe reageer je dan? Als de Nederlander die zich erop laat voorstaan begrip voor andere volkeren en culturen op te kunnen brengen? Of met iets wat dichterbij het land van herkomst, bij de volksaard van de ander ligt? Tot nu toe heb ik er altijd naast gelegen. Nacht na nacht heb ik mijn bed gedeeld met mijn vooroordelen. Maar wat als je vroeg in de ochtend wakker wordt en het laken naast je is nog onbeslagen? Het is nog donker, door de gordijnen valt een streep licht van een straatlantaarn op het teruggeslagen dekbed. *Hoe laat is het, in godsnaam? Ze had er allang moeten zijn.*

Je spitst je oren, je hoort blote voeten op de gang, maar het is je dochter die nu op de slaapkamerdeur klopt.

‘Waar is mama?’ vraagt ze.

‘Ik weet het niet,’ antwoord je naar waarheid.

2

Het gebeurde op de nieuwjaarsreceptie, donderdag 16 januari. Waarom zo laat in de maand? vroeg ik de eerste keer na mijn aanstelling, en ook nog een paar keer daarna. Waarom zo ver in het nieuwe jaar wanneer iedereen eindelijk opgelucht adem kan halen omdat de nieuwjaarsrecepties voorlopig weer voor een jaar achter ons liggen? Het precieze antwoord ben ik vergeten. Iets met traditie. Dat is nou eenmaal zo, herinner ik me vaag het antwoord van de gemeentesecretaris (de vorige gemeentesecretaris; een van onze eerste taken in het nieuwe jaar was om een geschikte vervanger te zoeken). Hij haalde er zijn schouders bij op, maar in zijn blik las ik iets anders. Daarom niet, zei die blik, alsof hij het tegen een kind had dat wil weten waarom het voor het eten niet nog even vijf minuten buiten mag spelen.

Iedereen was er. Van 'de driehoek' – zo noemen ze het driemanschap dat wordt gevormd door de hoofdcommissaris van politie, de hoofdofficier van justitie en mijzelf – zag ik vooralsnog alleen de hoofdofficier. Hij stond bij de hapjestafel en liet net een handje pinda's of borrelnootjes in zijn mond glijden. Op de hapjestafel stonden plankjes met kaasblokjes en schalen met stukjes haring waarin prikkertjes met rood-wit-blauwe vlaggetjes waren gestoken.

Voor zover ik dat in één blik kon overzien waren alle wethouders al aanwezig, evenals de meeste gemeenteraadsleden. Verder wat vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, mensen uit de kunstwereld, de voorzitter van Ajax. Ongetwijfeld zou die vroeg of laat over de huldinging beginnen. Over de huldinging van vorig jaar, om precies te zijn. Die had voor de derde achtereenvolgende keer plaatsgevonden op een open stuk terrein naast de Amsterdam ArenA, ingeklemd tussen de Heineken Music Hall en de kantoortoren van de Deutsche Bank. Een trekgat. De ArenA Boulevard zuigt de lucht aan, de toren en het stadion doen de rest. Op stille dagen is dit het ideale speelterrein voor wervelwinden en minitornado's. Zand, kranten, lege frites- en hamburgerbakjes worden omhoog gezogen. Daar draaien ze hun rondjes tot de wind zich begint te vervelen en ze een paar honderd meter verderop weer neerkwakt – niet zelden op de hoofden van het winkelende publiek dat er de Mediamarkt, de Decathlon en de Perry Sport bezoekt.

Ik werd uitgefloten. Terecht uitgefloten. Ik besepte dat ik een onherstelbare inschattingsfout had gemaakt, dat ik me te gemakkelijk gewonnen had gegeven ten opzichte van de argumenten van de andere twee leden van de driehoek. De stad. De binnenstad. Het veiligheidsrisico. Natuurlijk hoort een huldinging van een voetbalclub die zojuist het landskampioenschap